

Dramaets akse utgjøres av den enkeltes forventninger, livets tilfeldigheter og de valgene som tas. Perownes medisinske karriere preger handlingen både som hovedbane og kulisser i det vi følger hans faglige tenkning, livet på hans klinikk og i et nær fatalt møte med en neurologisk pasient i det sivile liv. Nevrologiske og nevrokirurgiske problemstillinger er omhyggelig skildret. Forfatteren anfører i etterordet belegg med tyngde – han har blant annet hospitert på nevrokirurgisk avdeling og rådført seg med en rekke faglige kapasiteter. Litteraturen er til stede gjennom Perownes litterært kreative og ytterst velorienterte familie, dens rolle i hovedhandlingen og som metaperspektiv.

Samtidig som litteraturen og medisinen her presenteres svært konkret, oppnår de også en vesentlig metaforisk betydning med litteraturen som tenkning og etikk, mens medisinen er handling og konsekvens.

Beskrivelsen av den uhellsvangre neurologiske pasienten kan leses som en utvidet kasuistikk, og beskrivelsen av Perowne selv er en til dels provoserende kasuistikk av «det medisinske mennesket».

Dramaet finner sin forløsning i litteraturen som her demonstrerer en enestående formidlingskraft og en meningsbærende evne, hvilket særlig bør tas til etterretning av oss nå som selv ikke de mest fantastiske medisinske nyvinninger makter å gi fagfeltet den spent og aura det kunne og skulle ha hatt.

Saturday har til tross for minutøs oppbygning og heftig klimaks, ikke den samme besettende intensitet og nærmest uutholdelige fallhøyde som omtalte favorittitler. Til gjengjeld har den en tilgjengelighet, og jeg ville også tro appell, som gjør den til en lekkerbisk på linje med østers i butterdeig.

Nina Helene Alnes Sitek
Oslo

Organismens gjenkomst

Jesper Hoffmeyer

Biosemiotikk

En afhandling om livets tegn og tegnenes liv. 463 s, ill. Charlottenlund, Danmark: Forlaget Ries, 2005. Pris DKK 378
ISBN 87-91318-20-3

3.6. 2005 forsvarte biokjemiker og vitenskapsteoretiker Jesper Hoffmeyer sin avhandling *Biosemiotikk* for den filosofiske doktorgrad ved Aarhus Universitet. Samme dag utkom boken som oppsummerer forfatterens vitenskapelige virke gjennom mer en 25 år. Den lange modningsprosessen har nok bidratt til tekstens stilsikre eleganse og til at selv de mest kompliserte teoretiske utlegninger synes selvnynlysende og kor-

rekte. I så måte føyer Hoffmeyer seg inn i rekken av andre forfattere med forførelseriske hensikter, inklusive Charles Darwin, Richard Dawkins og Stephen Jay Gould. Til like med disse forfattere tar Hoffmeyer for seg de store spørsmål i biologien, som livets opprinnelse, evolusjon og utvikling, og han gir som dem svar som er kreativt nyfortolkende.

Biosemiotikk (gr. semeion – tegn), som er studiet av levende systemer sett fra et tegnteoretisk perspektiv, bygger på molekylærbiologiske, biokjemiske og cellebiologiske observasjoner. Men biosemiotikken går utover disse fagdisiplinene ved at den anser alle biologiske prosesser som formidlet av tegn, og biosemiotikken kan derved fungere som fortolkningskriterium innenfor alle livsvitenskapene. Ved å anvende et felles begrepsapparat ved fortolkning av så forskjellige fenomener som celledifferensiering, språkutvikling og sosial interaksjon søker Hoffmeyer å overskride barrierene mellom sjel og legeme, natur og kultur og liv og død.

Hoffmeyer innvender mot klassisk biologi at den er for reduksjonistisk og i for sterk grad preget av et gensentrert perspektiv, noe som igjen har ført til at organismen kun ses som et passivt redskap for å videreføre genene til neste generasjon. Motsatt dette synet hevder Hoffmeyer organismens sentrale og aktive rolle i evolusjonsprosessen. Ved å analysere livsprosessen som en kommunikasjon via tegn klarer Hoffmeyer, i større grad enn andre teoretikere, å trekke linjer mellom aktivitet utøvd på flere biologiske nivåer. Det biosemiotiske perspektivet får gjennom dette også konsekvenser for medisinen og psykologiens fortolkning av sykdom og behandling, og gir dessuten en uventet vinkling på etiske dilemmaer som legen møter ved livets begynnelse og slutt.

Hoffmeyer har to målsetninger; han vil presentere fundamentet for den biosemiotiske idé, og han vil vise hvordan denne idé bidrar til en nyfortolkning av biologiske prosesser. Han lykkes svært godt med sitt andre prosjekt, men klarer i mindre grad å formidle det filosofiske fundamentet for sitt første prosjekt. Dette skyldes delvis at boken mangler en mer utførlig drøfting av Charles Sanders Peirces tegnlære, som mye av bokens argumentasjon bygger på. Peirces kosmologiske filosofi drøftes derimot inngående, og Hoffmeyer tar, som Peirce, til orde for å anvende finale årsaksforklaringer, om enn ikke i aristotelisk forstand, i biologien. Denne delen av boken vil nok for mange fremstå som kontroversiell.

Biosemiotikk er velskrevet og tankevekkende, og ideene står tett i tett langsetter sidene; det er knapt et tema innen biofilosofi som ikke blir diskutert. Boken bør kunne bidra til å integrere medisinen med de øvrige biovitenskapene, og vil trolig bli en milepæl innen teoretisk biologi. Det er

derfor synd at førsteutgaven skjemmes av trykkfeil, at referanselisten er ufullstendig, og til slutt; at boken mangler indeks er nærmest utilitivelig.

Elling Ulvestad

Avdeling for mikrobiologi og immunologi
Gades Institutt
Haukeland Universitetssjukehus

Etterundersøkelse av månefarere

Andrew Smith

Moondust

In search of the men who fell to earth. 308 s.
London: Bloomsbury, 2005. Pris USD 17
ISBN 0-7475-6368-3

Sommeren 1969 satte Neil Armstrong og Edwin Aldrin sine føtter på månen, de første i menneskehetens historie. Ytterligere fem Apolloferder ble gjennomført med ti astronauter. Apollo-programmet kostet over 150 milliarder kroner

og hadde på sitt høydepunkt over 350 000 mennesker i arbeid med tusener av industribedrifter og et par hundre universiteter som hjelpere. Programmet ble stoppet i 1972.

Det var president Kennedy som under rivaliseringen med Sovjet-Unionen i 1961 besluttet å sette en mann på månen innen utgangen av tiåret. Men det ble president Nixon som skulle få ønske månebestigerne velkommen tilbake til jorda, bl.a. med følgende: «This is the greatest week in the history of the world since the Creation».

Den engelske journalisten Andrew Smith har skrevet en bok der utgangspunktet var å oppspore de gjenlevende for å studere deres liv etter måneferdene. Tolv mann fikk gleden av å sette sine bein på månen. Av disse var ni i live da forfatteren skrev sin bok.

Det er blitt en skuffende bok med mye prat, og lite interessant om de ni astronautene. Men kanskje er forklaringen banal, dette var ikke særlig interessante mennesker. De tolv utvalgte var en homogen gruppe, alle var hvite, amerikanske menn, født 1930–1935. Alle kom de fra marinen eller luftforsvaret som piloter, og mange var sønner av militære høyere offiserer. Det var åpenbart viktig å velge ut flegmatiske rasjonelle personer uten angst og avvikende trekk, personer som både var villige til å følge vedtatte regler nøyaktig, men som samtidig hadde evne til å improvisere. Alle var konkurransepregete individer, og interessant nok var alle enten den eldste eller første sønn i en søskenflokk.

Til tross for at man la stor vekt på team-

arbeid var konkurransen mellom Armstrong og Aldrin påtagelig. Aldrin skulle etter planen bestige månen først, men Armstrong, som sjef for ekspedisjonen, klarte ved sterk lobbying å få endret dette. Aldrin tok hevn ved å la være å fotografere Armstrong da han berørte månens overflate.

Hvordan gikk det med dem etter berømmelsen? For mange ble et ordinert sivilt liv vanskelig. Det var som om en rockestjerne plutselig mistet sin stemme. Skilsmisse, lettere depresjon, alkohol og stoffmisbruk var ikke uvanlig. Flere koner hadde allerede før Apollo-ferdene fått nok siden mannen var borte fra familien i lang tid pga et hardt treningsprogram. En del fikk også merkelig nok økonomiske problemer siden de ble lønnet stort sett som kapteiner også etter sine bragder – med § 17000 dollar i året.

Endret måneferden dem? Hadde de lært noe? Mange svarte at de hadde opplevet hvor små vi mennesker egentlig er – noe de fleste av oss kan skrive under på, uten å ha vært ute i rommet. Endret seg? Nei, de ble som før.

Einar Kringlen
Nesbru

Har meningsløsheten mening?

Espen Hammer

Det indre mørke

Et essay om melankoli. 167 s. Oslo: Universitetsforlaget, 2004. Pris NOK 229 ISBN 82-15-00622-1

Dette er en filosofisk reflekterende bok om depresjon. Den har et godt og flytende språk uten at dette leder til en overforenkling av temaene, og henvender seg til den allment opplyste leser. Da jeg tok frem denne boken på stranden på Tenerife, syntes reise-

følget at dette var toppen av selvplaging. Disse reaksjonene illustrerer forfatterens poeng om depresjonens plass i dagens samfunn. Depresjonen er verdiløs, skadelig og noe som bør utsettes med medikamenter. Man skal til og med passe seg for å tenke over den. Depresjonens fenomenologi kan tilsynelatende støtte en slik innstilling. Verden, selvet og andre virker verdiløse, det gis ikke håp for fremtiden, og for den dypt deprimerede kan selvmordet fremtre som den naturlige løsning.

Forfatteren annonserer tre anliggender. Han vil anta at melankoli (denne betegnelsen har en lengre historisk fortid enn betegnelsen depresjon) har en mening, at den kan fortelle noe om den menneskelige tilværelse. Han vil «gi stemme til en erfa-

ring som i det moderne samfunn har forstummet». Videre vil han gå gjennom hvordan forståelsen av melankolien og dens uttrykksformer har skiftet gjennom ulike kulturhistoriske perioder. Endelig ser han det som sentralt å tematisere melankoliens forhold til tiden. Han ser i melankolien et grunnprosjekt om å benekte egen og andres endelighet, dette at vi er utlevet til tiden og det forgjengelige.

Historiegjennomgangen er interessant. Melankolien er blitt knyttet til for mye og kald sort galle, planeten Saturn, syndig latenskap og treghet, besettelse av «middags-djevelen», genialitet, lediggang, intellektuell konsentrasjon med mye innesitting, og eksotiske overskridelser.

Hva med spørsmålet om hvorvidt depresjonen har mening? De greske filosofene forstod melankolien som en genisykdom, melankolien kunne løfte et menneske opp til fremragende prestasjoner innen filosofi, kunst og ledelse. I den tidlige kristendom var depresjon en synd fordi den kunne gjøre en likegyldig overfor Gud, men på den annen side kunne den som overvært depresjonen nærme seg det guddommelige. En ekstatisk tilstand kunne følge med overskridelse av selvet og identifikasjon med det hellige. Også i romantikken blir depresjonen knyttet til muligheten for overskridelse ved at veien ut av depresjonen antas å falle sammen med en kunstnerisk skapelsesprosess. Som en motvekt til «post»-postmodernismens traumatiske realisme i kunst og litteratur i 1990-årene, reiser forfatteren spørsmålet om romantikken kan gjenopplives. Jeg likte særlig tanken om forestillings- evnens (imagination) betydning. Genuin erfaring er bare mulig dersom vi lever oss inn i våre omgivelser og prøver å forestille oss sammenhenger mellom ellers døde gjenstander. Dette forutsetter en nærmest poetisk innstilling. I denne innstillingen ligger muligheten for en gjenoppdagelse av og en forsoning med hverdagen, «the plain sense of things».

Forfatteren avslører en svært god oversikt når han lett beveger seg mellom ulike områder som skjønnlitteratur, sosiologi, psykiatri og psykoterapi. Det er også prisverdig at forfatteren anstrenger seg for å gi en kritisk vurdering av hvert enkelt av de perspektivene han fremstiller. Noen ganger synes imidlertid mer overfladiske forestillingsbilder å ha overtatt for en grundig undersøkelse. Dette gjelder beskrivelsen av Becks kognitive terapi, der forfatteren ikke har tatt i akt Wittgensteins poeng om at ords mening er deres bruk i språket og røper lite kjennskap til psykoterapeutisk praksis. Videre kan man hevde at forfatteren ikke har lyktes i å gi en redusert nok analyse av depresjonens fenomenologi. Det er vanskelig å slutte seg til at en nostalgisk binding til fortiden er et essensielt trekk ved depresjon, selv om en pendling mellom depresjon og nostalgi kan forekomme i noen tilfeller. Det

spørs om forfatteren her har søkt å pynte på depresjonens enkelhet og brutalitet. Likeledes kan man undre seg over forfatterens påstand om at bare tradisjonell psykoanalyse gir en plausibel *forklaring* av depresjon. For eksempel kan delforklaringen at selvkritikken ved depresjon er aggresjon mot andre vendt innover, virke svært spekulativ. Disse siste kritiske bemerkningene må imidlertid ikke tas som innvendinger mot boken som sådan. De viser snarere tvert imot at forfatteren er engasjert og tar stilling.

Asle Hoffart
Modum Bad
Vikersund

Løfterik medisinsk krimdebut

Jorun Thørring

Skyggemannen

368 s. Oslo: Aschehoug, 2005. Pris NOK 262 ISBN 82-03-19032-4

Den velkjente kriminalhelten Kay Scarpetta har fått en «norsk halvsøster». Riktignok bor og arbeider Orla Os i Frankrike, men hun er norsk medisiner, oppvokst i Melbu i Nordland. Som sin mer berømte amerikanske kollega, er Orla Os spesial-

terforsker med rettsmedisinsk kompetanse. Begge er single, ambisiøse kvinner med et ustabil kjærlighetsliv.

Kvinnelige forfattere og kvinnelige helter dominerer dagens kriminalitteratur, og det norske svaret på Patricia Cornwell heter Jorun Thørring, er født i Tromsø i 1955 og praktiserende gynekolog i Trondheim. Tør man gjette på at hun også har en viss frankofil orientering?

Handlingen i *Skyggemannen* finner nemlig sted i Paris under fotball-VM i 1998 (åpningskampen Brasil – Skottland er omtalt, men ikke Norges historiske seier over Brasil). To drepte, ukrainske studenter leder oss inn i en labyrintisk historie. Veien går via ikoner, legemiddelindustri og vingårder, og sporene peker mot en intelligent og kynisk masse-morder som også setter hovedpersonens liv i fare – akkurat som hos Cornwell.

Den gode kriminalroman hviler på to suksessfaktorer; en troverdig miljøskildring og et spennende plot. Beskrivelsen av Orla Os, og for så vidt også de andre personene vi møter, er høyst tilfredsstillende og de parisiske stemningene gjenkjennbare. Her er snuskete bakgårder, livlige markeder og romantiske kafeer. Språket er i hovedsak presist. Setningene er korte og fortellingen